

گزارش وضعیت دختران جوان، سیاست ها و اقدامات

مقدمه :

امروزه هر کشوری برای رسیدن به رفاه و توسعه ی همه جانبه ناگزیر به پیش بینی نیازها و امکانات خود در بازه های زمانی کوتاه مدت، میان مدت و دراز مدت و سپس طراحی و اجرای برنامه های اقتصادی و اجتماعی در جهت تأمین آن نیازهاست. در این راستا، جمعیت، ساختار و پویایی آن، محور و مرکز برنامه ریزی های اقتصادی و اجتماعی محسوب می شود. تحولات جمعیتی تقریباً همه ی جوانب زندگی و دنیای پیرامون ما را تحت تأثیر قرار داده و اثرات متعددی بر خرده نظام های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و محیطی بر جای می گذارد.

تغییرات ساختار سنی جمعیت در دهه های اخیر متأثر از عوامل ذیل بوده است :

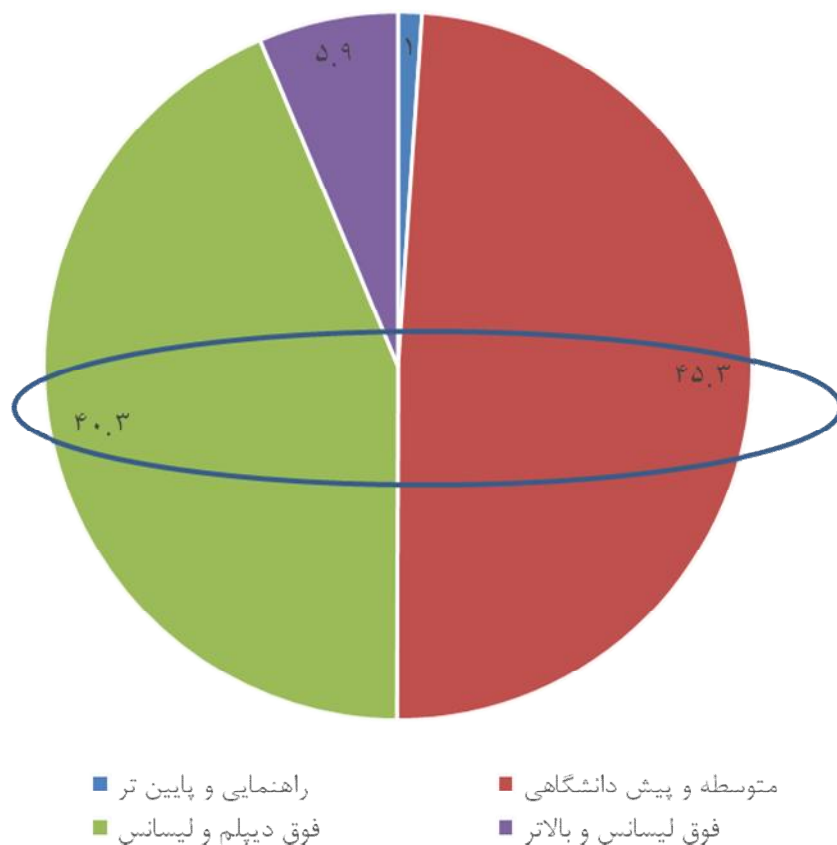
- ایجاد تغییر در نیازها و ظرفیت های اقتصادی، اجتماعی و نهادی جامعه
- افزایش سهم جوانان از ساختار سنی جامعه
- تغییر ساختار جمعیت بنا به عوامل مختلف
- (پنجره جمعیتی)

پنجره جمعیتی تا دهه دوم ۱۴۰۰ می تواند هم فرصت های مناسبی را برای توسعه و چالشهایی را برای سیاستگذاران فراهم آورد . بر اساس پژوهش های انجام شده فرصت پنجره جمعیتی تا دهه دوم ۱۴۰۰ در اختیار کشور خواهد بود. طبق نتایج سرشماری ۱۳۹۵ بیش از دوسوم جمعیت (۶۹,۹) در سنین فعالیت قرار دارند که به مفهوم باز بودن پنجره جمعیتی است. و بدون تردید در دوره ای که پنجره ی جمعیتی باز است سیاست گذاری و برنامه ریزی ها بایستی به طور خاص بر جمعیت در سنین فعالیت به ویژه جوانان متمرکز باشد. زنان و دختران جوان پتانسیل بالقوه ای برای ارتقا و وضعیت جامعه در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را در اختیار دارند. این درحالیست که علاوه بر اینکه برنامه ریزی و سیاست گذاری مطلوبی برای استفاده از ظرفیت پنجره جمعیتی تدوین نشده است، بلکه جوانان کشور، به خصوص دختران جوان کشور، با مسائل و چالش های متعددی روبه رو هستند که نیازمند بذل توجه بیشتر همه مسئولان می باشد لذا مدیریت مسائل دختران جوان کشور با توجه به تغییرات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... در دهه های اخیر بسیار مهم و ضروری است. بدون شك برای بهره مندی از جامعه ای آگاه و توسعه یافته لازم است همه اقشار جامعه بویژه قشر پر شمار زنان در عرصه های مختلف اجتماعی نقش داشته باشند. زنان برای نیل به هویت های ارزشمند از نظر جامعه لازم است وارد فعالیت های اجتماعی شده و سرمایه های فرهنگی به ویژه تحصیلات عالی و نیز سرمایه مادی خود را افزایش دهند.

نگاهی به وضعیت موجود دختران جوان

بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵، تعداد کل دختران جوان کشور، ۹ میلیون و ۸۹۰ هزار نفر (۲۵,۱ درصد از جمعیت زنان در این سال) بوده است.

درصد جمعیت زنان در حال تحصیل جامعه به تفکیک مقطع تحصیلی در سال ۱۳۹۴

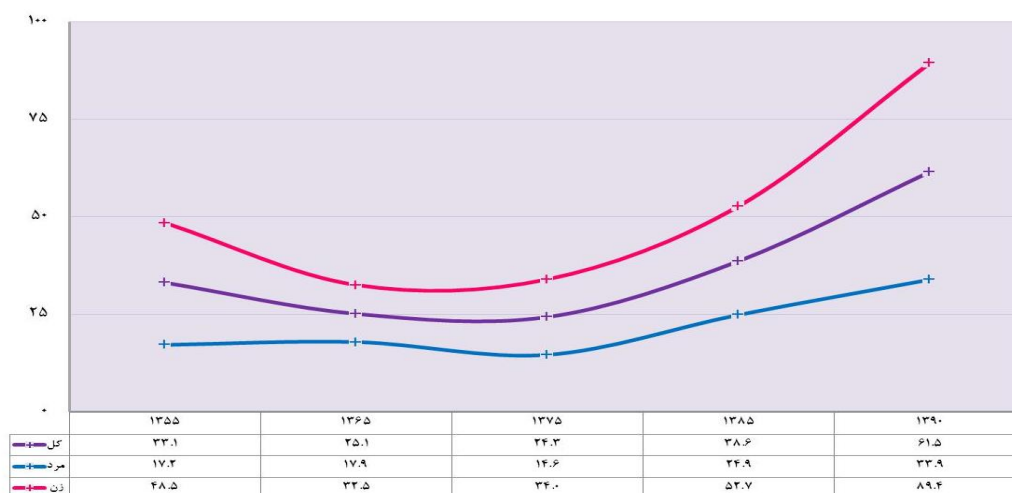

امروزه زنان و دختران به عنوان بخش عمده ای از جمعیت دانشجویی کشور شناخته می شوند و آموزش عالی نقش مهمی در توسعه توانمندی و مهارت های آنان داشته است. در سال ۱۳۹۲، ۵۶ درصد از دانشجویان دانشگاه های دولتی را زنان تشکیل داده اند. تعداد دختران نسبت به کل دانشجویان در مقطع کاردانی ۳۵ درصد، در مقطع کارشناسی ۶۰ درصد، در مقطع کارشناسی ارشد ۵۰ درصد و در مقطع دکتری حرفه ای بیش از ۵۹ درصد است. در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ سهم دختران از کل دانشجویان رشته های علوم پزشکی در دانشگاه های سراسری ۶۲ درصد و در گروه های علوم پایه ۶۹ درصد بوده است. هنوز کمتر از ۵۰ درصد دختران روستایی در مقطع متوسطه ترک تحصیل می کنند، به طوری که میزان پوشش تحصیلی دختران ساکن در نقاط روستایی در مقطع متوسطه (۵۲,۱ درصد) و پایین تر از میزان پوشش تحصیلی دختران ساکن در نقاط شهری در همان مقطع است (۸۶ درصد). اگرچه در سال های اخیر افزایش اندکی در میزان باسوادی زنان ملاحظه می شود.

ازدواج و طلاق

تغییر و تحولات اجتماعی و اقتصادی که در نیم قرن اخیر در ایران صورت گرفته باعث تغییر در الگوی زناشویی در میان دختران جوان شده است از جمله این تغییرات را می‌توان تاخیر در سن ازدواج و بالا رفتن آمار طلاق در میان آنان اشاره کرد. به گونه‌ای که از سرشماری ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۰ یک کاهش ۱۰,۵ درصدی در نسبت زنان دارای همسر دیده می‌شود.

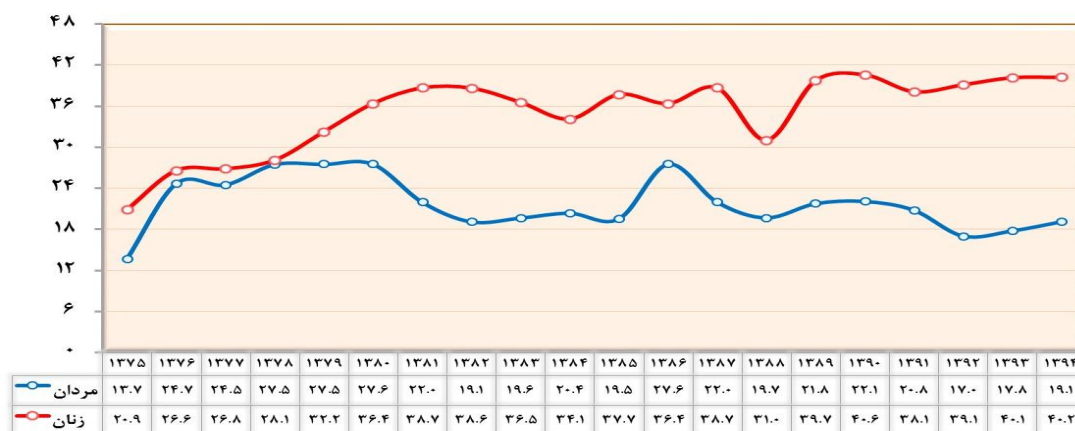
روند میزان جوانان بی همسر بر اثر طلاق کل کشور در سال‌های ۹۰-۱۳۵۵ (در هر ده هزار نفر جمعیت جوان)

روند نرخ بیکاری جوانان کشور در بیست سال گذشته

روند نرخ بیکاری زنان جوان در بیست سال اخیر صعودی بوده است. در مقایسه با روند نرخ بیکاری مردان جوان و میانگین کل مردان و زنان جوان مشخص می‌شود که نرخ بیکاری زنان جوان به مراتب بالاتر است.

مقایسه روند نرخ بیکاری جوانان به تفکیک جنس

دختران جوان و آسیب‌های اجتماعی

در کشور ما عدالت جنسیتی تحقق نیافته و مشکلات عدیده ای پیش روی زنان جوان است که مهمترین مشکلات کشور از نظر دختران جوان؛ بیکاری، تورم، فقر و مشکلات اقتصادی، اعتیاد و عدم تحقق عدالت اجتماعی است. از سوی دیگر به نظر می‌رسد در طول سال‌های اخیر دامنه آسیب‌های ناشی از مصرف مواد مخدر با وسعت بیشتری در میان جمعیت زنان کشور به ویژه دختران جوان گسترش یافته است. براساس آمار نیروی انتظامی تعداد و میزان دختران معتاد از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است اما از سال ۱۳۹۱ به بعد با روندی سینوسی افزایش پیدا کرده است.

مهاجرت تبعی

در حال حاضر، به دلیل عدم وجود توسعه متوازن، بخش قابل توجهی از مهاجران به نقاط حاشیه نشین شهرها را زنان تشکیل می‌دهند چرا که یکی از اشکال مهم مهاجرت‌ها، مهاجرت خانوادگی یا مهاجرت تبعی می‌باشد.

زنان و دختران پس از مهاجرت به کلان شهرها یکی از مهمترین گروه‌های عمده حاشیه نشینی را تشکیل می‌دهند و شرایط محیطی و پتانسیل آسیب‌ها ضرورت توجه به توانمندسازی این گروه تاثیرگذار جامعه را نمایان می‌سازد.

برخی از سیاست‌های پیشنهادی به منظور بهبود وضعیت زنان و دختران جوان

- توانمند سازی و آگاهی بخشی به زنان و دختران جوان برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی مختلف
- توانمند سازی زنان و به ویژه دختران جوان فارغ التحصیل دانشگاهی با مفاهیم کسب و کار و کارآفرینی
- حمایت از ارتقای کمی و کیفی سازمان‌های مردم نهاد تخصصی در حوزه امور زنان و خانواده
- برنامه ریزی برای تحقق عدالت جنسیتی در حوزه‌های مختلف جامعه

اهم اقدامات معاونت امور زنان و خانواده در جهت ارتقاء وضعیت دختران جوان

۱. حمایت از پروژه ملی تهیه بسته جامع سیاستگذاری و راهبردهای عملیاتی جهت ارتقای وضعیت فرهنگی- اجتماعی و رفاهی خوابگاه‌های دانشجویان دختر در کشور از طریق نظرسنجی و نیازسنجی از ۶۰۰۰ نفر حجم نمونه دانشجویان دختر مستقر در خوابگاه‌های دانشجویی سراسر کشور به منظور تهیه ۴ گزارش تحلیلی با

موضوعات: ویژگی های کالبدی و امکانات رفاهی خوابگاه های دانشجویی دختران- شناخت مهمترین ویژگی های جمعیتی و زمینه ای خوابگاه های دانشجویی دختران- شناسایی نیازهای فرهنگی، اجتماعی و رفاهی دانشجویان دختر ساکن خوابگاه های دانشجویی- شناسایی آسیب ها و مسائل دختران در خوابگاه های دانشجویی و تهیه ۱ بسته جامع سیاستگذاری و راهبرد های عملیاتی جهت ارتقای وضعیت فرهنگی- اجتماعی و رفاهی خوابگاههای دانشجویان دختر در کشور (۱۳۹۴)

۲. حمایت از طرح توانمند سازی ۱۵۰ نفر از دختران مقیم در خانه های سلامت در سراسر کشور از طریق توانمند سازی با آرایه آموزشی شغلی و مهارت فردی و اجتماعی (۱۳۹۴)

۳. حمایت از طرح ملی آسیب شناسی روانی اجتماعی دانش آموزان دختر دوره دوم متوسطه (۱۳۹۴)

۴. توانمند سازی سازمان های مردم نهاد با رویکرد کسب و کار و کارآفرینی (۱۳۹۵)

۵. حمایت از طرح ملی بهبود وضعیت بهداشتی دانش آموزان دختر محروم و نیازمند کشور (طی سه سال متوالی) از طریق تهیه بسته های بهداشتی برای تعداد ۱۰۰۰۰ نفر از پایه های اول، دوم و سوم دوره اول متوسطه دختران در ۱۰۴۱ مدرسه شبانه روزی دخترانه (۱۳۹۲)، آموزش ۱۲۵۸۶ نفر از دانش آموزان دختر مناطق محروم با اولویت مراکز شبانه روزی مقطع اول متوسطه-پایه اول- به میزان ۲۵۱۷۲ نفر/ساعت آموزشی (۱۳۹۳)، آموزش ۵۰۰۰۰ نفر از دانش آموزان دختر با اولویت مراکز شبانه مقطع اول متوسطه-پایه اول-، والدین دانش آموزان و تهیه و توزیع ۲۵۰۰۰ بسته بهداشتی به دانش آموزان تحت پوشش طرح (۱۳۹۴)

۶. حمایت از طرح سنجش و آموزش دانش آموزان دختر مدارس شبانه روزی (مناطق محروم) از طریق سنجش و شناسایی سلامت جسمی و رفتاری ۱۰۱۰۹ نفر از دانش آموز دختر دوره اول متوسطه و انجام معاینات بالینی و شناسایی رفتارهای پرخطر و، آموزش مباحث بهداشتی به دانش آموز تحت پوشش و تهیه و توزیع بروشور و کتاب توسط تیم تخصصی وزارت بهداشت در ۴ استان آذربایجان غربی، خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان و هرمزگان (۱۳۹۲)

۷. حمایت از طرح تقویت شیوه های ارتباطی و مهارتی برای دانش آموزان دختر در سراسر کشور از طریق آموزش ۵۶۰۰۲ نفر از دانش آموزان دختر دوره اول متوسطه پایه دوم، والدین دانش آموزان و کادر آموزشی به میزان ۴۴۸۰۱۶ نفر/ساعت (۱ اجرا سه سال متوالی ۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴)

۸. حمایت از برنامه ملی آسیب شناسی روانی- اجتماعی دانش آموزان دختر دوره متوسطه دوم (طی دو سال متوالی) از طریق تهیه ۱ گزارش تحلیلی جامع از انواع آسیب های روانی- اجتماعی شناسایی شده و شیوع آنها در کل دانش آموزان دختر دوره دوم متوسطه در مناطق تحت پوشش، تهیه اطلس شیوع انواع آسیب های روانی- اجتماعی دانش آموزان دختر به تفکیک مناطق جغرافیایی تحت پوشش، تعیین ارتباط میان ویژگی های جمعیت شناختی و بروز آسیب های روانی- اجتماعی در دانش آموزان گروه هدف (۱۳۹۳) به صورت پایلوت در استانهای سیستان و بلوچستان، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، خراسان رضوی، اصفهان، چهارمحال و بختیاری، یزد و کرمان- سال ۱۳۹۴ به صورت ملی با تحت پوشش قرار گرفتن ۲۵۷۳۶ نفر از حجم دانش آموزان دختر دوره متوسطه دوم)

۹. حمایت از طرح افزایش پوشش تحصیلی دختران بازمانده از تحصیل مناطق محروم شامل استان بوشهر - خراسان جنوبی - خراسان شمالی - سیستان و بلوچستان - خوزستان - گلستان - کرمان - لرستان - مرکزی - هرمزگان از طریق تحت پوشش قرار دادن ۶۳۳۹ نفر از جمعیت دختران بازمانده از تحصیل پایه های اول تا ششم (۱۳۹۳، ۱۳۹۴)

۱۰. تدوین بسته آموزشی به تفکیک جنس و ارایه آموزش حقوق و مسئولیتهای فردی، خانوادگی و اجتماعی به ۵۴۰۰۰ نفر دانش آموز دختر و پسر در مقاطع متوسطه دوم (نسبت مساوی از دانش آموزان دختر و پسر)، اولیاء دانش آموزان و مربیان مدارس در ۱۵ استان (۱۳۹۴)

۱۱. اجرای طرح آموزش مهارتهای زندگی به ۱۵۶۶ نفر دختر دانش آموز کم توان ذهنی و ۱۵۶۶ نفر از والدین دانش آموزان دارای فرزند کم توان ذهنی ابتدایی در ۷ استان تهران، چهارمحال و بختیاری، خراسان جنوبی، خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان، کرمانشاه، کهگیلویه و بویراحمد (۱۳۹۳)

۱۲. حمایت از اجرای طرح سوادآموزی ۲۰۰۰ نفر از زنان و دختران عشایری در استانهای آذربایجان شرقی، اردبیل، فارس، کهگیلویه و بویراحمد (۱۳۹۴)

۱۳. معرفی طرح های کارآفرینی دختران فارغ التحصیل بیکار برای دریافت وام به صندوق کارآفرینی امید طی هماهنگی با استانداری های سراسر کشور

۱۴. پیگیری موضوع توسعه و تجهیز پارک های اختصاصی زنان و دختران در سطح استانها از طریق هماهنگی با سازمان برنامه بودجه به منظور تخصیص اعتبارات

۱۵. تدوین پیش نویس سند ملی تأمین امنیت بانوان و کودکان در روابط اجتماعی در سال ۱۳۹۴-۱۳۹۵. این سند که توسط دفتر امور زنان و خانواده وزارت کشور و در اجرای ماده ۲۲۷ برنامه پنجم توسعه کشور (۱۳۹۰ لغایت ۱۳۹۴) تهیه و تدوین شده، ابعاد مختلف لازم برای بهره‌مندسازی زنان و دختران از امنیت اجتماعی را مورد توجه قرار داده است و به مثابه راهبردهای کلانی است که کلیه دستگاه‌های اجرایی ملزم هستند در راستای اقدام علیه خشونت بر ضد زنان و دختران و تأمین امنیت ایشان در زندگی اجتماعی، راهبردهای مقرر در این سند را در تدوین برنامه‌ها و فعالیت‌های دستگاهی خود مدنظر قرار دهند.

۱۶. پیش بینی مقابله با سوءرفتار نسبت به کودکان در لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان این لایحه که هم اکنون در دستور اقدام کمیسیون قضایی مجلس شورای اسلامی قرار دارد، بسیاری از موارد ارتکاب خشونت علیه کودکان؛ از جمله ممانعت از تحصیل آنها را جرم‌انگاری نموده است.